

René Milfait

Hranice, kultura paměti a lidskoprávní vzdělávání

Th.Lic. Ing. René Milfait, Ph.D.

místopředseda Společnosti pro výzkum zločinů komunismu, člen redakční rady

Kontakt: rene.milfait@zlocinykomunismu.cz

Úvodník do prvního čísla nově narozeného občasníku

Vážení přátelé, milí čtenáři!

Osobně jsem zažil do svých dvaceti tří let tzv. železnou oponu. Nesmělo se do určitých příhraničních oblastí (tzv. vojenský prostor) a vůbec – až na výjimky – vycestovat do Západního Německa. Zločinný totalitní komunistický režim neizoloval a neobehnal republiku jen ostnatým drátem, ale vytvářel hranice mezi lidmi – nedůvěru, špehování, udávání, vyhazování jinak smýšlejících z práce a škol, šikanu těch, kdo se snažili žít život z víry, odtrhávání dětí od vězňených matek apod. Tento režim stavěl hranice také v myslích lidí. Plodil úmyslné pomluvy jinak smýšlejících, aby se od nich ostatní lidé distancovali; budoval v rámci života ve lži hranice vůči tomu, co je dobré a spravedlivé, pravdivé, smysluplné; vylučoval koncepty dobrého života a zároveň i některé nepohodlné vyháněl za hranice k nucené emigraci.

Úplně speciálním a jedním z nejzákeřnějších zločinů tohoto režimu byla akce „Kámen“, jak o ní píše v českém, v německém i v anglickém jazyce badatelka a spisovatelka Václava Jandečková, která je spoluzakladatelkou a místopředsedkyní Společnosti pro výzkum zločinů komunismu (dále jen Společnost). Krátce po druhé světové

válce tak došlo k dalšímu znásilňování krásné země v srdci Evropy, Československa. Pachatelé akce „Kámen“ napomáhali likvidaci mladé demokracie, ničení právního státu, likvidaci politických odpůrců a nastolení diktatury. Tyto zločiny zde byly zamlčovány pod pláštěm zdánlivého práva. Diskriminace a vyloučení byly institucionalizovány, nerovnost a nespravedlnost spojeny s násilím. Pachatelé falešných hranic se vědomě podíleli na systému krutosti a bezpráví, který se šířil v pohraničí a byl podporován cizí mocností, Sovětským svazem. Porušovali nejen své vlastní zákony a zákony mezinárodního práva, nýbrž i zákony lidskosti. Komunistická Státní bezpečnost s podporou sovětských poradců a složek chystala na „uprchlíky“ v česko-německém pohraničí pasti v podobě falešných hranic. Nelze proto aspoň krátce a analogicky nezmínit statečného, nacisty pronásledovaného německého právního filozofa Gustava Radbrucha a jeho reflexi nacistického zneužití a popření „práva“, která je známa pod heslem „zákonné bezpráví a nadzákonné právo“.

Předsedou Společnosti je historik a pedagog Lukáš Kopecký, který pravidelně seznamuje své žáky s tímto tématem a s komunistickými zločiny jako takovými. Usilovně připravuje a komunikuje žádosti zapomenutých hrdinů z doby studené války (nejen) z česko-německého

pohraničí o přiznání statusu účastníka protikomunistického odboje.

Připomínáme si letos už i prezenčně výročí otevření česko-německých hranic. Pro někoho, kdo se jako já pohybuje nejen geograficky v česko-německém prostoru, je každé hraniční omezení nepříjemné. Viděli jsme v době onemocnění Covid-19, že je přes všechno uznání výborných česko-německých vztahů a propojení, situace křehká a vytváření hranic zraňující a omezující v mnoha ohledech.

Ještě k tomu se snaží populistická, nacionalistická uskupení, dezinformační strategie a diktátorské režimy zase vytvářet hranice, izolovat země, vylučovat určité skupiny obyvatel a rozbít soudržnost na úrovni EU i jednotlivých členských států, protože by rády oslabily demokratické právní sekulární státy a jejich spolupráci.

Aktuálně prožíváme s lidmi z Ukrajiny jejich utrpení, které způsobuje ruská vojenská a dezinformační agrese, invaze a okupace. Ta představuje zákeřné a lživé nerespektování územní celistvosti a hranic svébytného státu Ukrajina, hrubé porušení mezinárodního humanitárního práva a válečné zločiny, jak jsou definovány Římským statutem Mezinárodního trestního soudu.

Pachatelé těchto zločinů měli a stále – i přes viditelné zločiny i na těch nejslabších a nejzranitelnějších lidech – mají své příznivce a koupené lidi i u nás. A nejde jen o přímou podporu agrese, nýbrž i o ty, kteří podporovali a podporují vystoupení ČR z EU a NATO, aby pak už byla ČR jen soustem pro diktátorský režim, jeho kolonií v rámci snah o obnovu mocenské sféry bývalého Sovětského svazu a jím stanovených hranic.

Populistická a extremistická uskupení se propojují i mezinárodně a v tomto smyslu neznají hranice, ale zároveň ráda staví nepropustné státní hranice. Při šíření svých lží a dezinformací se odvolávají na svobodu projevu. Jedno ze základních práv, totiž právo na svobodu projevu, ale není a nemůže ani být absolutní. Je odvozované ze stejné lidské důstojnosti jako i další (základní) lidská práva a nemůže proto obsahovat projevy a podporu porušování lidské důstojnosti a dalších z ní odvozovaných lidských práv a svobod. Právo na svobodu projevu zde má své hranice, zejména v ochraně proti diskriminaci.

Sledujeme v přímém přenosu i manipulaci s historií a humanitární katastrofu. Důležité ekonomické, kulturní a osobní vazby jsou zpřetrhány. Lidé opouštějí své domovy a stávají se uprchlíky. Je pro ně životně důležité, že jsou státy, jejichž hranice mohou bezpečně překročit a najít za nimi přijetí a pomoc.

Současně se ukazuje jako povzbuzující mnohostranná solidarita a podpora uprchlíků z Ukrajiny, která překračuje hranice států a zahrnuje i ČR a sousední SRN. Utrpení, včetně utrpení dětí, žen, lidí s postižením, seniorů, lidí nemocných, bolí spolu s bezprávím a nespravedlností stejně bez ohledu na zeměpisné místo a hranice. Ani lidská důstojnost každého člověka nezná Východ či Západ, a tedy hranice. Náleží každému na základě jeho existence. Z ní se odvozují lidská práva a z nich vycházející odpovědnost a povinnosti vůči druhým i celku.

Hned v prvním odstavci preambule Všeobecné deklarace lidských práv (1948) mezinárodní společenství vyznává, že „uznání vrozené důstojnosti a rovných a nezcizitelných práv všech členů lidské rodiny je základem svobody, spravedlnosti a míru ve světě“. Tato práva nejsou odměnou za dobré chování. Nejsou podmíněna příslušností k určitému státu, historickému období nebo společenské skupině. Jsou nezcizitelným právem všech lidí bez rozdílu, ve všech dobách a na všech místech. Koncept lidských práv zahrnuje všechny a nikoho nevylučuje.

Pro naši česko-německou spolupráci a další vývoj v Evropě bude rovněž důležité, aby bylo lidskoprávní vzdělávání páteří či osou demokratického sekulárního právního státu a tím i společného konceptu vzdělávání v oblasti etiky. Jde o to, aby se lidská práva akceptovala a posilovala jako závazná měřítko pro stát i pro společenské a mezilidské jednání.

Právní stát může existovat pouze tam, kde lidé znají svá práva a z nich vyplývající povinnosti a odpovědnost, kde si je osvojili se svými etickými měřítky a kde na nich zakládají své jednání.

Historie nám pomáhá poznat, kdo jsme a proč jsme se stali právě takovými. Často se připomíná, že kdo nezná své dějiny, dostává se do nebezpečí, že se mohou neblahé a bolestné zkušenosti opakovat. Znalost dějin a kultura paměti nás činí citlivějšími a pozornějšími vůči argumentacím, názorům, informacím, jednání a jeho odůvodňování, které zpochybňují či rovnou porušují lidská práva a právní stát v přítomnosti.

Závěrem bych Vám všem, vážené čtenářky a vážení čtenáři, jménem redakční rady časopisu *Repeating History* rád popřál zajímavé a prospěšné čtení. Nezapomínejme na odkazy obětí a přejme si, ať všichni můžeme žít v prostoru zodpovědné svobody, demokratického sekulárního právního státu a beze strachu.

S pozdravem

René Milfait